

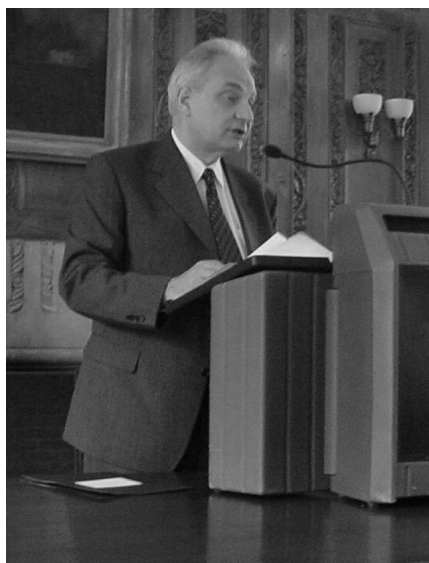
ÚJ ARCOK AZ AKADÉMIÁN

A Magyar Tudományos Akadémia 2001. május 7-i közgyűlésén új pszichológus tagokat választott, illetve olyan más szakmájú tagokat, akik munkássága szorosan kapcsolódik a pszichológiához.

Szerkesztőségünk a gratulációnak azt a formáját választotta, hogy a szakmánk megbecsültségét mutató és tekintélyét növelő új tagokkal rövid személyített interjúkat készítettünk.

HUNYADY GYÖRGY

(sz. 1942) pszichológus, az ELTE Pszichológiai Intézetének igazgatója, tanszékvezető egyetemi tanár – levelező taggá választották a Filozófiai és Történettudományok Osztályának javaslatára, Ádám György, Kosáry Domokos, Nyíri J. Kristóf, Pataki Ferenc és Pléh Csaba ajánlásával.

Kérdés: Hogyan látja az Akadémia helyét a magyar pszichológiai tudományosságban és közéletben?

Kissé csalódott, de várakozásteljes vagyok ebben a vonatkozásban. Az Akadémia tényleges és lehetséges szerepét a tudományos életben én sajátos, belső és alighanem elfogult nézőpontból látom, mivel egy negyed évszázadot töltöttem az MTA Pszichológiai Bizottságának különféle funkcióiban.

Az 1970-es években lettem bizottsági titkár, akkortájt Mátrai László volt az osztályelnök, Pléh Csaba még mint igen fiatal ember dolgozott szakterületi referensként az osztálytitkárságon, az osztály tagjai között nem volt pszichológus. Titkárságom

évtizedében tekintélyes vezetői voltak a testületnek, Ádám György, az ELTE rektora volt az elnök, Kardos Lajos, sokunk professzora volt a társelnök. A testület intézményi és személyi kérdésekről, publikációs és fejlesztési tervekről, sőt kormányzati pénzforrások elosztásáról is véleményt nyilvánított. Akkor úgy gondoltam, hogy nem mellékes a koordinációs szerepünk, sok-sok papírt gyártottunk, de nem feleslegesen. A szakmai testület szerepének halványulásával párhuzamosan lettem társelnök, majd 1990-ben bizottsági elnök. Talán nem a mi hibánk elnök-társammal, Illyés Sándorral, hogy a bizottság operatív hatóköre egyre szűkült, s 2000-re kis túlzással abban merült ki, hogy egy-egy könyv részfinanszírozására terjeszthetünk elő javaslatot. Magának az Akadémiának az országos tudomány- és felsőoktatás-irányításban játszott közvetítő, kivitelező szerepköre fonnyadt el időközben, ami egyébként természetes árnyoldala volt egy progresszív folyamatnak, az egyetemi-intézményi autonómia növekedésének és a versenyelvű tudomány-irányítás térnyerésének.

Mindemellett az Akadémia belső világában a pszichológia az elmúlt években nem játszott alárendelt szerepet. Pataki Ferenc, aki hosszabb ideig egyedül képviselte tudományágunkat az MTA illetékes osztályán, egyszersmind az osztály elnöke. A kutatóintézetnek rátermett és tárgyalóképes igazgatója volt és van: ők a társadalomtudományokra nehezedő nyomás ellenére biztosították az intézet túlélését és működőképességét.

Az Akadémia törvénybe foglalt új koncepciója, amely szerint ez az intézmény a (minősített) tudósok köztestülete, minden bizonnyal rejt magában értékes szakmai-közéleti lehetőségeket, de ezt még nem sikerült hatékony testületi formákba önteni. Amit működni látok – mint az Akadémiai Kutatóhelyek Tanácsának társadalomtudományokat képviselő „szóvivője” s mint a Támogatott Kutatóhelyek Tanácsának társadalomtudományi alelnöke – az az Akadémia által fenntartott intézmények korrekt ágazati irányítása.

A napokban megkérdeztem PhD hallgatóimat, hogy ők mit tudnak az MTA mibenlétéről és hatóköréről: a kutatóintézet létéről tudtak és arról, hogy vannak idősebb akadémikusok, akik személyes szereplésükkel a nyilvánosság és a kormányzat előtt képviselik a tudományosságot. Ami ebből a helyzetképből – sajnos joggal – hiányzik, az, hogy az Akadémia a szaktudományok közéletének színtere, s egy országos tudománypolitika érlelésének és az eredmények-hatások rendszeres értékelésének stabil fóruma. Vannak azonban olyan törekvések és kísérletek, amelyek a kívánatos irányba mutatnak, Glatz Ferenc elnöksége idején az MTA többet és tudatosabban dolgozott az intézmény imázsán, s a személyi kiválasztásban gyakorlati szükségből is újra rangot nyer az akadémiai doktori cím.

Kérdés: Hogyan alakult a szociálpszichológia az utóbbi évtizedben a nagyvilágban s idehaza (például a pszichológia egészéhez, más tudományokhoz képest)?

Ha az 1980-as évek egy radikális kognitív fordulatot jelentettek a szociálpszichológia területén, akkor az 1990-es évek meghozták ennek a szemléleti iránynak a beérését, eredményeinek öntudatát és korlátainak felismerését.

Abelson állítja egy helyütt, hogy a szociálpszichológia kísérleti főárama mindig is kognitív színezetű és irányultságú volt. Az információfeldolgozási paradigma

betörése és eluralkodása – amit Thomas Ostromtól David Hamiltonon át Susan Fiske-ig egy kutatógeneráció képviselt és hordozott – az utóbbi két évtizedben kiemelte és át is alakította a „szociális megismerés” vizsgálatát. A megismerési folyamatoknak, az emlékezetnek, a kategorizációnak és sémáknak szentelt figyelem a szociálpszichológia szakirodalmában kulcsfogalommá tette a korábban nem tárgyalt „személymemóriát”, a korábban már lezárt fejezetnek hitt „sztereotípiák” tárgykörét, s új perspektívát adott az „én” és a „szociális identitás” örök témáinak. Magam ebből a sztereotípiakutatásban vettem tevőlegesen részt, az 1990-es években könyvtárnyivá duzzadó sztereotípiák irodalma által elhanyagolt olyan kérdések vizsgálatával, mint amilyenek a sztereotípiák rendszerbe ágyazódása, a sztereotípiák változása és a társadalmi-történeti változásokra vonatkozó sztereotípiák. McGuire, aki a szociálpszichológia élő klasszikusa és konstruálja a tudományág történetének és jövőképe, úgy látja, hogy a szociálpszichológia második évszázadának hajnalán a csoportközi viszonyokba ágyazódó nézetrendszerek kutatásának ideje jött el. Ebbe a vízióba tulajdonképpen jól illeszkedne a „szociális reprezentációk” feltárásának és leírásának Európában sűrűn hangoztatott programja is, még ha ennek elasztikus módszertana és társadalmi értelmezési kerete a mértékadó amerikai szakemberek körében egyelőre nem is aratott viharos sikert.

1981-ben épp Ann Arborban lehettem, amikor Zajonc azokon a tanulmányain dolgozott, amelyek a megismerési folyamatokhoz képest az érzelmek fontosságát, párhuzamos szerveződését, sőt eseti elsődlegességét fejtegették a „kognitív embereket” provokáló éllel. Tudománytörténeti távon igazolódik gondolati játékossággal társuló azon bölcsessége, hogy az emberkép kiegyensúlyozódik, s a megismerés tanulmányozása véglegesen nem szoríthatja ki az érzelmi-motivációs tényezők vizsgálatát. Ezt igazolja az elmúlt évek szociálpszichológiájának tematikus felfrissülése is, amiben fontos a szerepe a magyar Forgasnak, s amit jó időben érzékelt az Osiris Kiadónál megjelenő Smith–Mackie szociálpszichológia tankönyv is. A személyközi kapcsolatokat élettellel megtöltő szociális érzelmek tanulmányozása alkalmat kínál arra, hogy a pszichológia ezen területén tartalmas felismerésekben kamatozzék az evolúciós-funkcionális szemlélet új kordivátja.

Kérdés: Van-e a pszichológiában (különösen a magyar pszichológiában) „két kultúra”-probléma?

Erről elsőként a pszichológia természettudományos és társadalomtudományi belső kettőssége, megosztottsága, ingadozó egyensúlya jut eszembe. Ez is két gondolkodási és kutatási kultúra, amely e területen szükségképp találkozik, ütközik és elegyedik, amint erre már sokan reflektáltak. E kettősség hozzájárul a pszichológia képlékeny jellegéhez és jelleméhez, amint vezéreszméket és paradigmákat fogad be épp fejlődésbe lendült határos tudományokból, sőt átmenetileg rá is feledkezik ezen vezéreszmékre és paradigmákra, míg új, erős impulzusoknak nincs kitéve.

Gondolom azonban, a két kultúra – amire a kérdés vonatkozik – egyfelől a hivatásos tudomány, másfelől a laikus közigeny és közfelfogás szférája. Ez a kettősség a pszichológia „objektívált” szakirodalmi termésében is látványos. Elég körülnézni egy igényes könyváruházban – a közelmúltban a San Francisco-i *Borders Books and Music* kínált nekem ilyen élményt –, hogy egymás mellett lássuk a szak-

tudomány elvont produktumait és a közönséget hívogató, önismeretet ígérő, önszerető, szexualitás felé kalandozó populáris irodalom tömegét. Ez minden bizonynyal így fog maradni, ebben az összefüggésben azonban különösen méltánylandóak az olyan, szaktudományos kritériumoknak is eleget tevő és egyszersmind közérthető művek (például Csíkszentmihályi világsikert arató írásai), amelyek a laikus közönség igényesebb részéhez képesek szólni és eljutni. Teljesen leomlani nem fog a fal a „magas tudomány” és a közkeletű bölcsességek között, már csak azért sem, mert a maga funkciójának és intellektuális rangjának védelmében a tudomány is érdekelt nyelvének, eszközeinek, finom részeredményeinek elkülönítésében. A hídépítésre azonban szükség van, s ennek nálunk elengedhetetlen útja-módja, hogy a közműveltségnek vitathatatlanul részét képező pszichológiai ismeretanyagot beiktassuk a közoktatás tananyagába. Tulajdonképpen visszahelyezzük oda, hiszen Kornis Gyula tankönyve 70–80 éve, Lénárd Ferenc tananyaga 40–50 éve ott volt már a magyar középiskolában. Méltatlan utódok vagyunk, ha ezt ma, amikor még több érv szól az iskolai pszichológiaoktatás mellett, nem tudjuk elérni. S egyelőre nem tudjuk.

Kérdés: Hogyan alakul a tömegoktatás és a minőség viszonya a magyar pszichológiaoktatás átalakulásaiiban? Mi a megoldás?

A felsőoktatás eltömegesedése legyűrhetetlen társadalmi tendencia világszerte, ezzel már korábban szembe kellett volna nézni Magyarországon is. A rendszerváltás idején én érdekes helyen és helyzetben voltam: a politikailag is robbanékony budapesti bölcsészkaron egyszer csak eltűnt a hosszú évek során megszokott vezetés és mint tudományos dékánhelyettes magamra maradtam az izgatott diáksággal és sok irányba húzó tanársoportokkal, hogy rendjét felforgatva is megőrizzem az intézmény működését és az oktatás minőségi értékeit. Kezdeményező kedvű, világlátott, okos, egymással is hadakozó, bizalmatlan partnereimmel ekkor végiggondoltunk és (jogi értelemben is) formabontó önkéntességgel kivitelezni kezdtünk egy felsőoktatási reformot. Ez félbe-harmadába maradt, mert a tíz év egymást váltó felsőoktatási kormányzatainak egyike sem érezte sajátjának, de legyűrni se tudták igazán, s a 2001-ben kiadásra kerülő képesítési rend sem más, mint ennek torzónak tett változata. Mi dupláztuk meg a bölcsészhallgatók számát, szorítottuk le a szakos képzési terheket, annak reményében, hogy 4+2 éves kétszintű BA+MA rendszert tudunk meghonosítani. A hazai viszonyok és a jól előrelátható nemzetközi trendek értelmes kombinációjára törekedtünk ebben, csakúgy, mint a kreditrendszer meghonosításában, de sajnos a korábbira ráépülő második képzési szint konstruktív elgondolását nem sikerült valóra váltani. Mít tesz Isten, az európai integráció búvszava alatt a közelmúltban a magyar kormány kötelezettséget vállalt a többszintű felsőoktatási struktúra kialakítására, de már más korban, más irányba kereskednek: a felvételi rendszer (a pszichológiát elég kellemetlenül érintő) átalakítása mutatja is, hogy tagolatlan, közös, tájékozódást szolgáló BA–BSc szinttel kívánják aládúcolni az egyetemi oktatást. Akárhogy is (persze nem mindegy, hogy hogyan) a tömegoktatás és elitképzés kettősségével alighanem a többszintű egyetemi képzés rendszere tud megbirkózni.

A felsőoktatás-politikai rendszeren keijfeljancsiként általában csak tört részben sikerült reformelgondolásainkat keresztülvinni, sajátosan a pszichológia képesítési rendje magán viseli az eredeti elgondolás nyomait: hároméves általános alapstúdiumokat nyújt és kétéves szakosodást kínál a helyi képzési lehetőségekhez és iniciatívához is igazodó programok változatos formáiban. Ez a PhD harmadik – és erősen szűrt – képzési szintjével megtévezve megoldást jelenthet a tömeg–elit dilemmára. Ugyanakkor a pszichológia területén sajátos helyzetet teremt, hogy a meglévő képzési helyek kapacitását a végsőkig feszítve és intézményközi versenyben több helyütt egyelőre elégtelen feltételekkel új képzést indítva egy évtized alatt nagyságrenddel nőtt meg a hallgatói tömeg: tizekből százak lettek. Ez az alapképzés terén középtávon talán nem is lenne gond, a feltételek javulnak majd, a verseny élénkül és ösztönző hatású, a hallgatók ambíciójuk és tehetségük szerint rétegződnek. Az igazi kérdés az, hogy a véges oktatói kapacitást ez a „tömegtermelés” nem csapolja-e le ez idő alatt, jut-e kellő erő és figyelem nemzetközileg versenyképes tudományos utánpótlás felkészítésére és segítésére. Ebben azonban optimista vagyok: a felelős oktatók jó részének ez a szenvedélye, és a tehetség a nemzetközivé táguló mozgástérben ma megtalálja a maga útját (reméljük, nemcsak kifelé, hanem haza is).

HERNÁD ISTVÁN

Hernád István, azaz Steven Harnad (sz. 1945) pszichológus, a Southampton University (United Kingdom) Kognitív Központjának igazgatója – külső taggá választották a Filozófiai és Történettudományok Osztályának javaslatára, Nyíri Kristóf, Pataki Ferenc és Pléh Csaba ajánlásával.

Kérdés: Mi a kapcsolata a magyar tudományos élettel?

Hosszú évek óta rövid kurzusokat tartok, kezdetben az ELTE, most pedig a Szegedi Tudományegyetem keretében régi barátom és kollégám, Pléh Csaba közvetítésével, aki két évtizede társult tagja és szerzője az általam szerkesztett folyóiratnak, a *Behavioral and Brain Sciences*-nek. Időnként tudományos előadásokat is tartok Magyarországon, beleértve a magyar kognitív tudományi kongresszusokat, a Collegium Budapestet és az MTA Pszichológiai Kutatóintézetét. Számos dolgoza-

tom magyar fordításban is megjelent. Folyóiratomban recenziós könyvpéldányait pedig évente átadom a Pszichológiai Kutatóintézet Könyvtárának, ahol van egy kis gyűjtemény, amelyet apámról, néhai dr. Hernád Istvánról (1889–1968) neveztek el. Ő jogász és közgazdász volt, s a Pénzügyminisztériumban dolgozott a II. világháború utáni rövid koalíciós időszakban (1946–48), s ezután emigrált.

Szintén folytatok együttműködést az evolúciós pszichológia terén Csányi Vilmos barátommal és kollégámmal, aki szintén tartott előadásokat a Southamptoni Egyetemen (akárcsak Gergely Gyuri, Csibra Gergely és sokan mások). Lőrincz László barátommal a neurális hálózatok és a tanulás témájában folytatok együttműködést. Voltak Southamptonban diákjaim is Magyarországról (például Győri Miklós), s kialakult csereprogramunk is van.

Előadásaim egy részét angolul, egy részét pedig magyarul tartom, bár mikor kivándoroltunk, csak hároméves voltam. Egyszer Londonban megkérdeztem Gergely Gyurit: „Ki szenved jobban attól, hogy magyarul adok elő: én vagy ti?” Azt felelte: „Mi. Hagyd abba, és adjál elő csak angolul.” De mégsem fogadok mindig szót neki.

Kérdés: Miben látja Donald Hebb munkásságának relevanciáját a mai pszichológiában?

Hebb tanárom volt, s amennyire meg tudom ítélni, én írtam vezetése alatt az utolsó szakdolgozatot, bár ez csak egy alsóbb éves záródolgozat volt.

A legjobb, ha egy olyan tanulmányból vett részlettel válaszolok, melyet Hebb elhunytakor írtam.

„Hebb... nemcsak nagyképű nem volt, hanem mindig szkeptikusan kezelte saját gondolatait is. Úgy értelmezte, hogy ötletei a megoldás felé mutatnak, s nem maguk adják a megoldást. E tekintetben szerintem jól látta a mai lélektan helyzetét: kevés dolgot látott benne sziklaszilárdnak. Karl Lashley tanítványa volt, akinek a saját eredményei is javarészt kritikai és heurisztikus értékűek voltak, Hebb mindig teljes meggyőződéssel állította, hogy szerinte B. F. Skinner századunk legnagyobb pszichológusa. Ezt annak ellenére mondta, hogy szerintem Hebb saját munkája s az általa ihletett kutatások (inkább, mint Chomsky ünnepelt ismertetése Skinner *Verbal Behavior* c. munkájáról) bizonyulhatnak történetileg a behaviorizmus igazi empirikus alternatívájának.

A sejtegyüttes-elmélet (a korszakalkotó 1949-es Hebb-monográfia, a *The Organization of Behavior* című könyv más gondolataival együtt) óriási mennyiségű kutatási eredményt ihletett, kezdve a szenzoros gazdagítás és depriváció kísérletei elemzésétől az elektromos és kémiai agyi örömközpontokon keresztül egészen az idegrendszeri hálózatok elméleti modellálásáig. [...]

A mai kognitív tudomány számos gyökeret talál magának (nyelvészeti, filozófiai, számítógépes), számos dolgot azonban eleve adottnak vesz. Anélkül, hogy különösebben kitért volna a szimbolikus reprezentációkra, Hebb négy évtizeden át érvelt amellet, hogy fejünkben gondolatok képeződnek le, s hogy az önmegfigyeléssel szembeni túlzott reagálása közben a behaviorizmus elsiklott a pszichológia lényegi kérdései felett. Hebb számára a tudományos pszichológia fő feladata a viselkedés, a gondolkodás és a személyiség nem megfigyelhető fizikai szubsztátumára vonatkozó következtetés. Az ilyen következtetések kockázatosak (eltérően a behavioriz-

mus megerősítési elrendezéseitől), mivel nagyon tévesek is lehetnek; amíg azonban ellenőrizhető jóslatokra adnak módot s sikeresen irányítják a kutatást, az emberi elmére vonatkozó igaz felismerések irányába mutatnak. A behaviorizmusból Hebb megtanulta azt a leckét is, hogy nem bölcs tudományos eljárás az, ha bármitől is eltekintünk, legyen az az agyunk, biológiai örökségünk, megismerési folyamataink vagy tudatos élményeink. [...] Hebb kognitív pszichobiológiájában van hely mindezek számára. S ahogy elkerülte az önkényes korlátozást és a kérdések megkerülését, Hebb ellenállt a korai zárás illúziójának is, annak a téves benyomásnak, hogy már tudjuk a választ. (A mai kognitív tudomány önvizsgálatot tartathatna arról, hogy a szimbolikus folyamatokról adott animisztikus értelmezésében nem tért-e át a Bécsbe vezető hermeneutikus útra.) [...]

Továbbra is úgy érzem, hogy pszichológiai munkám Hebb inspirációja alatt áll. Sokan éreznek ilyen intellektuális lekötöttséget Hebb irányába.”

Forrás: <http://cogsci.soton.ac.uk/~harnad/Archive/hebb.html>

Kérdés: Vajon a lélektan egésze (beleértve az alkalmazott pszichológiát is) biológiaiabb tudománnyá kellene-e hogy váljék?

Igen, de nem szolgai módon, egyszerűen azért nem szolgai módon, mert még a biológiának is máshová kell fordulnia, hogy eredményeire elméleti oksági magyarázatot találjon. Az adatok nem magyarázzák önmagukat. Így azután mindkét terület komputációs, sőt robotikai modellekhez kellett hogy forduljon azoknak a szerveknek és szervezeteknek a megértéséhez, amelyeket tanulmányoz.

Ezen felül, a kétségkívül bölcs és helytálló darwini gondolkodásmódon túl, mely végre megjelent az evolúciós pszichológiában, van egy jó adag naiv és ostoba darwinizmus is. A kognitív pszichológiának különösen ébernek kell lennie atekintetben, hogy az „adaptacionizmus”, ahelyett, hogy a szervezet kiemelkedő kognitív teljesítményeinek valódi oksági magyarázatát adja, triviális szexuális gépezetekre ne redukálja őket, mint amilyen a páva farka.

Ezzel kapcsolatban egy másik dolgozatomból idézek:

„[biológiai eredetéből és alapjaiból] egyáltalán nem következik, hogy az emberi viselkedést ennél fogva a Zombie-determinizmus húzó-taszító dinamikájával kellene magyaráznunk, mint azt az „inkluzív fitness” és az „evolúciósan stabil stratégiák” kalkulációja sugallaná. Tudatos lények vagyunk, s ami még fontosabb, a tudatosság sokszor csak valahogyan élőködik azon az igen összetett belső tevékenységen – nevezzük ezt „kogníciónak” –, amely igazából felelős viselkedési képességeink kibontakozásáért.

Vagyis, kivéve az irracionális mozzanatok tapintható jelenlétét (pl. szexuális vágyainkat), ahol is a távoli, disztális darwini tényezőknek lehet valami proximális súlyuk, legtöbb mai viselkedésünkre a kognitív helyett darwini magyarázatot keresni épp annyira ésszerű, mint az autó viselkedésére mérnöki helyett kozmológiai magyarázatot keresni. Hadd magyarázza az evolúciós elmélet azt, hogy mi is alakította kognitív képességeinket, ... s hadd magyarázza a kognitív elmélet a kialakult viselkedést.”

Forrás: <http://www.cogsci.soton.ac.uk/~harnad/Papers/Harnad/harnad98.turing.evol.html>

A kognitív elmélet ugyanannyit köszönhet Turingnak s a Turing-próba felvetésének, mint Darwinnak s darwini előfutárainak.

Kérdés: A kognitív tudomány válhat-e az egyetemeken az új integratív diszciplínává?

Szerintem a kognitív tudomány lényegében interdiszciplináris. Eltérő diszciplínák konvergenciapontjában áll, a pszichológia, biológia, filozófia, nyelvészet, agykutatás, informatika, számítástudomány találkozásánál – néha még a matematika és a fizika is ide érhető. Ezért szerintem nem kell hogy különálló tudomány legyen (az egyetemeken a tanszékközi kognitív központok jól működnek, míg a kognitív tudomány tanszékek nem. A kognitív tudósok megcélozta kérdések – a gondolkodás, a nyelv, a jelentés, a magasabb agyműködés, a kategorizáció – számos diszciplína eredményeit és együttműködését integrálják, ugyanakkor önmagukban nem hoznak létre új diszciplínát, amely megállna a saját lábán. Ezzel szerintem nem nyernénk, hanem elveszítenénk az ilyen kérdések megközelítéséhez szükséges többarcú szakértelmet.

JEROME BRUNER

(sz. 1915) pszichológus, a New York Egyetem (New York, USA) kutatóprofesszora – tiszteletbeli taggá választották a Filozófiai és Történettudományok Osztályának javaslatára, Pataki Ferenc és Pléh Csaba ajánlásával.

Kérdés: Milyen az általános kapcsolata a magyar tudományos élettel?

Első kapcsolataim a magyar tudományos élettel közvetettek voltak. Megismerkedtem Békésy Györggyel, az emberi hallás nagy magyar tudósával, amikor kutató professzor volt a Harvardon. Nemcsak mint tudós, hanem mint ember is nagy benyomást gyakorolt rám, s úgy is, mint a magyar szellemi kultúra képviselője. Még ezt megelőzőn ismertem egy másik nagy magyar gondolkodót, Neumann Jánost is. Ők ketten tudatosították bennem, hogy milyen elmélyült Magyarországon a tudomány.

Mikor Oxfordban voltam professzor, volt egy tehetséges magyar tanítványom, aki azután visszatért Budapestre s most is itt tanít, Kalmár Magda. Őrajta keresztül ismerkedtem meg első kézből a magyarországi tudományossággal. Az 1970-es években ellátogattam Budapestre, s igen izgalmas beszélgetéseket folytattam magyar pszichológusokkal és értelmiségiekkel. Ettől kezdve folyamatos a kapcsolatom. Múlt évben egy hétre ismét ellátogattam Budapestre (a Közép-európai Egyetemre), s ismét lenyűgözött a magyar szellemi élet élénksége.

Kérdés: Milyennek látja a NEW LOOK Brunerjét a mai kognitív elmélet fényében?

A NEW LOOK korszak Brunerje azokat az értelmező és induktív folyamatokat próbálta megérteni, amelyek révén a külvilágból származó ingerbemenet a világ ér-

telmes észlelésévé alakul át. Azt hiszem, ekkor vettem először észre, hogy a lelki élet „konstruktivista” felfogására van szükség, ekkor ébredtem rá, hogy a tudás nem „tükrözi” a külvilágot, hanem annak pragmatikai reprezentációja, ami az emberi lényeket azokra a feladatokra irányítja, melyeket a világban meg kell oldaniuk. A *NEW LOOK* az „aktív” észlelőt hangsúlyozta, szemben azzal, aki egyszerűen passzívan inputot vesz fel, amit azután valamilyen asszociációs elv szerint elrendez. Szeretném megemlíteni azt is, hogy ebben a korszakban sokat beszélgettem Neumann Jánossal, ami biztatást jelentett a munkában.

Azóta egyre jobban középpontba helyeztem az aktív folyamatokat, melyek révén az emberi lények értelemfelteli élményvilágot kreálnak – gondolkodásukban, a nyelv segítségével, társas kölcsönhatásban egymással.

Ma valójában „kulturális pszichológusnak” tartom magam, aki főként az emberi elme és a kultúra kölcsönhatásával foglalkozik.

Kérdés: Mi az a narratív fordulat, amit ön vezetett be a pszichológiába?

Remélem, hogy a 'narratív fordulat' (ahogy maga nevezi) végleg megszabadít minket attól az uralkodó racionalizmustól, ami a felvilágosodás öröksége. Élményeinkhez idői szerveződést rendelünk, hogy megküzdjünk azzal, hogy a konvencionális emberi elvárások nem válnak be vagy felfordulnak. Érdekes kérdés, hogy hogyan rendezzük el a be nem vált emberi elvárásokat. Főként ezzel az összefüggéssel foglalkozunk életünk során – ez a narratívum lényege. Veszélyesen elhanyagoltuk a narratív gondolkodásban szerepet játszó pszichológiai folyamatokat, s a kanonikus kulturális narratívumok szerepét abban, hogy modelleket nyújtanak számunkra a kanonikus elvárásoktól való eltérések kezelésére. A 'narratív fordulat' szerintem kitágítja az emberi megismeréssel kapcsolatos perspektíváinkat. Ugyanakkor ennek köszönhetően az emberi mentális aktivitás vizsgálata közelebb kerül a kultúrához. A kultúra szolgáltatja ugyanis számunkra a 'modell narratívumokat' annak érdekében, hogy megküzdjünk a felsült elvárásokkal, miközben ugyanakkor ezek az elvárások is innen származnak. Legújabb könyvem, amelyet Anthony Amsterdammal 2000-ben jelentettem meg a Harvard University Press-nél *Minding the law* (Gondoljunk a törvényekre, illetve Gondolkodás a jogról) címmel, azt illusztrálja, hogyan szabályozza a jog azt, hogy mi számít hibás viselkedésünk kulturálisan elfogadható narratív magyarázatának. Röviden, a narratív fordulat a pszichológia számára jobb kapcsolatokat biztosít az antropológiával, történelemmel, jogalkotással és az irodalomtudománnyal. Hiszen a lélektan nem kevesebb, mint a közbülső tér, a *Zwischengebiet*, mely összekapcsolja a tudományokat és a humaniorákat!

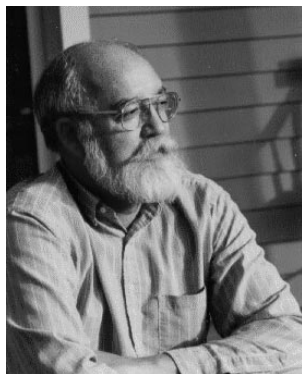
Kérdés: Mi a véleménye a mai pszichológia redukcionista törekvéseiről?

Nem vagyok a redukcionizmus ellen – feltéve, hogy nem esünk abba a csapdába, hogy azt gondoljuk, az adekvátság vagy „igazság” egyetlen kritériuma az egyszerűség. Az emberi viselkedés jó része igencsak esetleges, nagyon interaktív, nagyon szimbolikus – s mindez egy időben. Mindig felháborít, ha olyan pszichológusokkal találkozom, akik eltekintenek a kulturálisan értelmes emberi cselekvés komplexitásáról elméletalkotásukban. A legvétkesebb e tekintetben az evolúciós redukció-

nizmus, amely eltekint az emberi kultúra óriási szerepétől az emberi lelki élet és az emberi viselkedés befolyásolásában. Hogyan tekinthetünk el attól, ami talán a legjelentősebb utolsó lépés az evolúcióban, az emberi kultúra megjelenésétől, amikor „magyarázni” szeretnénk, mi is az ember?

DANIEL DENNETT

(sz. 1942) filozófus, a Tufts University (Mass, USA) Kognitív Központjának igazgatója – tiszteletbeli taggá választották a Filozófiai és Történettudományok Osztályának javaslatára, Nyíri Kristóf és Pléh Csaba ajánlásával.

Kérdés: Mi az Ön kapcsolata a magyar tudományos élettel?

Mivel nem tudok magyarul, magyar kollégáim angol tudására kell hagyatkoznom, ami igen magas színvonalú. Egy évvel ezelőtt részt vettem a munkásságommal foglalkozó kiváló nemzetközi találkozón Pécsen, melyet Boros János szervezett, s tartottam Budapesten néhány előadást. 2002 tavaszán pedig vissza fogok térni Magyarországra, hogy részt vegyek a nyelv és az elme evolúciójával foglalkozó nemzetközi munkacsoportban a Collegium Budapestben. A csoportot Szathmáry Eörs szervezi, akinek evolúciós elképzelései igen mélyek és eredetiek. Szoros baráti munkakapcsolatom van Hernád Istvánnal is, aki alapítása, több mint húsz év óta a *Behavior and Brain Sciences* szerkesztője. A velük s más kiváló magyar tudósokkal folytatott beszélgetéseim során (beleértve magát Pléh Csabát is) megtanultam becsülni a mély, szellemes magyar gondolkodásról szóló sztereotípiát igazát! Természetesen Neumann János különösen kedves intellektuális hőseim közé tartozik.

Kérdés: Miben látja a filozófia relevanciáját a mai pszichológia számára?

Szerintem kiváló, gyakran ugyan elpuskázott lehetőség kínálkozik a filozófusok számára ahhoz, hogy hozzájáruljanak azoknak a kényes *fogalmi* kérdéseknek a megoldásához, amelyek a pszichológiát olyan nehéz tudománnyá teszik. A filozófusoknak ahhoz, hogy betöltsék ezt a szerepet, el kell merülniük a szomszédos tudományos diszciplínákban, s meg kell tanulniuk a világot ezeken az eltérő szemeken keresztül látni, a filozófiai szemek mellett. A kölcsönös figyelem mindkét diszciplína számára hasznos lehet. A pszichológia a néha csillogó, de gyakran szűk látókörű tudományosság évtizedeit követően (ahol a módszertanra vonatkozó különböző ideológiák gyakran elvakítottak) úgy jelenik meg most, mint az egyik legizgalmasabb és legtermékenyebb kutatási terület, s *ma* már sok újat tud mondani a filozófusok számára is. Ők viszont hozzájárulhatnak annak a zűrzavarnak a tisztázásához, amely továbbra is kísért a pszichológiában, csak akkor azonban, ha nyitott gondolkodással közelítenek a területhez.

Kérdés: Mi a véleménye azokról az empirikus etológiai és gyermeklélektani munkákról, melyek az intencionalitásra vonatkoznak?

A „tudatelmélet” kutatásának e két területen vegyes eredménye volt. Termékeny kutatási iránynak bizonyult az a gondolat, hogy a felnőtt ember „magasabb rendű intencionális rendszerként” jellemezhető, vagyis jellemzi az, hogy vannak hiedelmei a hiedelmekre vonatkozó hiedelmek hiedelmeiről ..., míg az állatoknál és a kisgyermeknél vagy hiányzik ez a rekurzív képesség, vagy csak nagyon korlátozottan van meg. Ugyanakkor eközben a problémák kísérletileg kezelhetővé tétele érdekében végzett elméleti túlegyszerűsítések sokszor vezették tévútra az elméletírókat és a kísérletezőket. Sok más dologhoz hasonlóan, melyek túl gyorsan váltak túl népszerűvé, az e kérdésekkel foglalkozó munkáknak csak kis hányada színvonalas munka. Ezzel együtt sokat tanultunk ebből, és a jövőre nézve sok ígéretet hordoz.

Kérdés: Vajon a kognitív tudomány válhat-e az új integratív diszciplínává az egyetemeken?

Szerintem lehet, hogy sikert ér el ott, ahol más integrációs erőfeszítések kudarcot vallottak. Ennek részben az lehet az oka, hogy megfogalmazásai közelebb állnak előfeltevéseikben a művészet, a humán tudományok és a társadalomtudományok előfeltevéseihez és megfogalmazásaihoz. Itt is vannak azonban veszélyek: a kognitív tudósok gyakran használnak olyan kifejezéseket, mint a „mentális képek”, „hiedelem”, „döntés” vagy „emlékezet”, melyek valójában igencsak eltérnek előfeltevéseikben és implikációikban attól a hétköznapi értelemtől, mely a kognitív tudományon kívüli használatukat irányítja. Számos „félreértelmező van”, ahogy a fordítók nevezni szokták őket, akik félrevezetik az embereket, amikor diszciplínák közötti fordítóként ajánlkoznak.

LÉNÁRD LÁSZLÓ

(sz. 1942), a Pécsi Tudományegyetem Élettani Intézetének igazgatója, tanszékvezető egyetemi tanár. Levelező taggá választották a Biológiai Osztály javaslatára, Ádám György, Flerkó Béla, Hámori József és Teplán István ajánlásával.

Kérdés: Hogyan látja a magyar pszichológiai és élettani kutatás kapcsolatát? Van-e itt teendő?

Számomra a pszichológiai teóriák, a pszichológia által feltett kérdések mögött álló idegrendszeri mechanizmusok feltárása a cél. Az érzelmek, az emberi viselkedés és tanulás kérdésköre már középiskolás koromban rendkívül foglalkoztatott. Mégis, azért igyekeztem az orvosegyetemre, mert úgy éreztem, hogy konkrét fiziológiai, biokémiai és patológiai ismeretekre van szükség ahhoz, hogy e kérdésekre válaszolni tudjunk. Igen nagy szerencsémre Grastyán Endre vonzáskörébe ke-

rülhettem, ahol lényegében hasonló gondolatmenet alapján, de a „pszichológiai oldal” rendkívül erős hangsúlyozásával folyt a kutatómunka. Persze, aki csak állatkísérletes vizsgálatokat folytat, tisztában kell lennie azzal, hogy ezek kísérleti állatmodellek, és az extrapolációval vigyázni kell. Én úgy látom, hogy mára sajnos a pszichológiai és élettani kutatások zöme Magyarországon viszonylag szeparáltan folyik, kevés a kollaboráció, és a tudományterületeken belül is valamiféle „atomizáció” alakul ki. Több, jól felszerelt, fiziológiai és patológiai paramétereket vizsgáló humán és állatkísérletes laboratóriumra volna szükség, és fokozottabb együttműködésre. Az interdiszciplináris kutatások egy részét rendkívül drága műszerrendszerekre és megfelelően kiképzett szakemberekre kellene alapozni. Tudomásom szerint – sajnos – az egész országban nincs egyetlen fMRI készülék, ami kizárólag pszichológiai jellegű humán és állatkísérletes célokat szolgálná, és az egyetlen PET készülék e szerepet teljességgel nem töltheti be. Egyszóval jobb kommunikációra, közös fellépésre és lobbizásra volna szükség.

Kérdés: Mint tapasztalt egyetemi tanárnak és vezetőnek, mi a véleménye a pszichológia helyéről a felsőoktatás intézményi szerkezetében?

Talán sokan nem tudják: az országban orvosegyetemen először a POTE Élettani Intézetében alakult meg Orvosi Pszichológiai Csoport, és indult meg a tárgy oktatása Grastyán Endre és Osváth Károly együttműködése alapján. Azóta nagyot fordult a világ. Az 1950-es évek „klerikális reakciót” támogató lélektudománya az elmúlt két évtizedben itthon is hallatlan fejlődésen esett át – köszönet érte az előző és jelenlegi harcos pszichológus generációnak és támogatóiknak. A pszichológiai ismeretek oktatása nemcsak a tanárképzésben, hanem az orvosképzésben is jelentőséget kapott. Az orvosegyetemeken és karokon magatartástudományi intézetek alakultak 1990 után, s ha kutatási profiljaik és oktatási tematikájuk némileg eltérő is, s ha a pszichológus–orvos–pszichiáter identitás-problematika ma is él, ezen intézetek működésének jelentősége nem vitatható. Maga a pszichológusképzés és annak társadalmi megítélése is rendkívül pozitív változásokon esett át. Budapest mellett a nagy vidéki egyetemeken is bevezetett és sikerrel folyó pszichológusképzés nemcsak a pszichológus-utánpótlást szolgálja, hanem nagyszerű tudományos műhelyek kialakulását, illetve a már meglévők elismerését is indukálta. A lélektan társadalmi jelentőségét igazolja az a sokszoros felvételi túljelentkezés, amit ma is tapasztalunk. Ugyanakkor problémákat is látok, és nyilván eretnek nézetekkel rendelkezem. A XXI. századba, a biológia forradalmának századába érve úgy vélem, hogy a pszichológusoktatásban az „organikus oldal”, az élő természettudományos alapképzettség és előképzettség nem elegendő. A felvételizők általában a harmadik gimnáziumi évfolyamon tanulnak utoljára biológiát és kémiát. Beállítottáguk értelemszerűen filozófiai, bölcsész – humán. A biológiai oldal azonban nem elhanyagolható. Megítélésem szerint a pszichológushallgatók számára az élettan, a biokémia, a pszicho-neurofarmakológia (lásd például addiktológia) kellő ismerete és tudása alapvetően fontos. A molekuláris biológia és a genetika napjainkban zajló forradalma, hallatlan új eredményei és a pszichológiával való érintkezésük ugyancsak gondolatmenetemet támasztják alá. Így például a neuropszichológia vagy a munkalélektan újabb ágai, vagy a magatartásgenetika nem művelhető

a megfelelő, legújabb biológiai szakismeretek nélkül. Ma a pszichológusképzés a bölcsészettudományi karokon folyik. A pszichológusképzés érdekében talán az önálló pszichológuskari struktúra volna a legjobb, ahol szervezett módon, kari keretek között lehetne biztosítani az interdiszciplináris megközelítést, a társadalomtudományi és természettudományi együttes hátteret. Sajnos az erre irányuló törekvések sikere a felsőoktatás mai helyzetében nehezen képzelhető el.

Kérdés: Hova tart a mai neurobiológia? Mire kellene a pszichológusnak különösen odafigyelnie?

Az a hallatlan fejlődés, ami a biológiában zajlik, a neurobiológiát is áthatja. Emellett három tendencia is megfigyelhető. A kutatások egyre drágábbak és kutatási technológiákká válnak, amit a magyar neurobiológia egyre nehezebben tud itthon követni. Másrészt rendkívüli módon megnőtt a kutatások azonnali gyakorlati alkalmazásának, a gyakorlatba való átvitelének igénye, tehát a gazdasági haszon kérdése. Harmadrészt – nyilván részben ebből következően – itt is atomizálódik a kutatás: a kutatók lassan külön nyelveken beszélnek, hiányoznak a nagy, szintetizáló teóriák, vagy ahol vannak, jelentőségük és tartós hatásuk megkérdőjeleződik. A felgyorsult sebesség, a teljesítmények állandó számszerű értékelése, az előmeneteli rendszerekben az önbizonyítás igénye nem is kedvez a nagy szintetizáló gondolatok kialakulásának. Pedig az új kihívások, a filozófiai-etikai és pszichológiai indíttatású problémák már itt kopognak az ajtókon. A klónozás, a genetikai manipulációk, a knock-out (génhatást kiiktató) és receptorhiányos állatmodellek nemcsak biológiai, hanem pszichológiai kérdéseket is jelentenek. Ezért a pszichológusnak az idegrendszert is érintő génmanipulációkra kell odafigyelnie a leginkább. A magam részéről a magatartásgenetika ugrásszerű fejlődését jóslom a közeljövőben.

Kérdés: Mint Grastyán-tanítvány kérdezem, mi maradt a hatvanas évek tanulási és orientációelméletéből mára?

Igen, ez a kérdés így kissé „provokatív”, de örömmel próbálom megválaszolni. Először is a grastyáni életmű maradandóságát illetően a különböző emocionális állapotok és a bioelektromos jelek összekapcsolása legalább olyan jelentős, mint tanulásemelése. Az utóbbit illetően a grastyáni tan lényege – aminek egyik gyökere Kant és Hegel, a másik gyökere érdekes módon Szecsenov és Pavlov kritikája – a gátlás szerepének újraértékelése. Grastyán az „aktív gátlás” fogalmával, a gátlás gátlása jelentőségének felismerésével, majd pedig a gátlás alóli fokozott felszabadulás feltételezésével (*rebound*) valóban újat alkotott. A hippokampusz működését illetően az előre ható (*feed-forward*) gátlás első leírását adta magyar és angol nyelvű cikkeiben, de a mikro-elektrofiziológiai és neuroanatómiai bizonyítás egyik kiváló tanítványára, Buzsáki Györgyre és a kiváló neuroanatómus Freund Tamásra várt. Fontosnak tartom megemlíteni, hogy Lissák Kálmán elsőként izolálta és írta le a gátló anyagot, de meghatározni nem tudta. A később neurotranszmitterként igazolt GABA természetesen Grastyán idejében már jól ismert volt, de neki akkor még nem álltak rendelkezésére azok a módszerek, amelyek segítségével igazolhatta volna elképzeléseit. Ugyanígy, a makroelektródás ingerléses kísérletekben

feltárt agyi jutalmazó és büntető rendszerek, valamint ezek kölcsönkapcsolata (gátlás és gátlás alóli felszabadulási viszonyai!) akkor kerültek leírásra, amikor a neurokémia és az agyi biokémia éppen ugrásszerű fejlődés előtt állt, és még nem tudott ezekre az elektrofiziológiai eredményekre rezonálni. A megerősítésben szereplő gátlást és kibocsátást (*release-t*) illetően magam is gyakran gondoltam Mesteremre az agyi noradrenalin-dopamin és dopamin-acetilkinolin interakciókat tanulmányozva: Grastyán megsejtései valóban zseniálisak voltak, gondolatainak, elképzeléseinek többsége mára igazolást nyert. Számos gondolata, a csak részben befejezett kísérleteiből adódó következtetések, és azok a „tudományos morzsák”, amelyek jelentőségét nemcsak mi, hanem ő maga sem ismerte fel, többségükben mára tudományos tények, de részben nem az ő nevéhez kötődnek. A frusztráció-percepció kapcsolata, a farokingerlés (*tail-pinching*), a játékmagatartás és addikció kapcsolata is ebbe a kategóriába tartoznak. Fiatal kutatói élményeim közé tartozik, amikor Mesteremmel együtt dolgozva a raphe, a pretectalis area, illetve preopticus area elektromos ingerlésével alvást tudunk kiváltani, igazolva, hogy az alvás indukciója adott agyterületek aktivitásfokozódását igényli. Az alvás aktív teóriája mára közhely, általánosan elfogadott és biokémiai háttere részben ismertté vált. Mindezek alapján úgy gondolom, hogy a grastyáni életmű nevesítve is, és az általános gondolkodásba beivódva is tovább él. Cikkeit a nemzetközi irodalomban ma is sokan citálják, kutatási eredményei és teóriái nemcsak a pszichológia, hanem az idegélettan oktatásában is jelentős szerepet kapnak. A mi számunkra, tanítványok számára a „Grastyán-jelenség” meghatározó volt: nemcsak tanultunk tőle, hanem gondolkodásmódunkat, problémakezelésünket is nagymértékben befolyásolta. Nyilván ezt adjuk tovább, ha sokszor tudattalanul is, a következő generációnak.

BUZSÁKI GYÖRGY

(sz. 1950) a Rutgers Egyetem (New Jersey, USA) Molekuláris és Viselkedési Idegtudományi Intézetének laboratóriumvezető professzora – az MTA külső tagjává választották a Biológiai Tudományok Osztályának javaslatára, Freund Tamás és Hámori József ajánlásával.

Kérdés: Milyen a kapcsolata a magyarországi tudományossággal?

Laboratóriumomba eddig több mint 70 magyar kutató látogatott el, és néhány naptól négy évig terjedő időt töltött ott Buzsáki módszereinek tanulásával. Csaknem valamennyi magyar munkatársamat saját kutatási kereteimből támogattam. Kapcsolatom a magyar idegtudománnyal kölcsönös. Gyakran látogatok haza, és több kutatóval kollaborálok. Elkötelezettségemet a magyar idegtudományok iránt talán az a nagyszámú kutatási

támogatás bizonyítja legjobban, amit jómagam és Freund Tamás, akivel hosszú ideje kollaborációban dolgozom, közösen nyertünk el. Ezek a támogatások a NIMH-től, a Howard Hughes Alapítványtól, a Human Frontier Tudományos Programtól, a McDonell Alapítványtól és a NATO-tól származtak. Hasonló jó kapcsolatom van *Alma Materemmel*, a Pécsi Orvostudományi Egyetemmel. Eddig 35 PhD hallgató és minősített kutató témavezetője, szakmai irányítója voltam, akiknek jelentős része magyar. Jelenleg is két magyar kutató dolgozik laboratóriumomban.

Kérdés: Mint a pszichológiát is jól ismerő idegtudósnak, mi a véleménye idegtudomány és lélektan kapcsolatának jövőjéről? Mik az új trendek?

A neurobiológián belül három nagy új módszer alakult ki, a molekuláris neurobiológia, az idegrendszeri képződés és a számítási idegtudomány. Ezek a módszerek kezdenek behatolni a lélektani kutatásba. Tudományunk meglehetősen kitért. Rengeteg fizikus, matematikus és számítógép-tudományi végzettségű fiatal kapcsolódik be az agykutatásba, hozva magukkal a „másolás” adta előnyöket és a mérés szigorúságát. Saját laboromnak is egyik fő jellemzője, hogy az újonnan jöttek matematika, fizika és elektromérnöki végzettséggel érkeznek. Új trendeket jósolni nehéz. Nézetem szerint a pszichológia fő feladata a rendrakás és megegyezés kell hogy legyen. Ahhoz, hogy egy jelenséget objektíven lehessen kutatni, alapvetően egyezés szükséges: a jelenség egyértelmű definiálása. A filozófia-pszichológia elmúlt 2500 éve alatt annyi terminust produkált, hogy azokat egyszerűen nem lehet az agy néhány tucat rendszeréhez kapcsolni hihetetlen átfedés és redundancia nélkül.

Kérdés: A magyar pszichológusok mint a tanuláskönyv szerzőjét ismerték meg. Hogy áll ma a tanulás?

Válságban. A tanulóval foglalkozó pszichológusok módszerei, megközelítési módjai alig különböznek a 20–30 évvel ezelőtől, és a létszámuk jelentősen lecsökkent. A mai tanuláskutatás két egymástól elszakadt területen folyik. Ez a humán kognitív szint és az elemi sejtszinapszis szintű tanulás. Munkacsoportunknak épp az a fő feladata, hogy ezt a növekvő szakadékot sikerüljön áthidalni. A tanulási- emlékező események a neuronhálózatok (milliméter alatti) dimenziójában történnek. Ez az a szint, amely magában rejti az agyi algoritmusok titkos kódjait. Ezen kód megfejtése segíthet összekapcsolni a kognitív és a molekuláris szinteket. Az elmúlt évtized során megindítottuk a hídverést az intakt agy neuronhálózati szintje és az *in vitro* agyszövetkutatás között. Az utóbbi tudományterület óriási információt gyűjtött össze a neuronális plaszticitás kérdéseiben. Ezen terület kutatói és a mi szintünk között már értelmes dialógus és hasznos munkakapcsolat alakult ki. A kognitív szinthez való közelítés a jövő feladata.

Kérdés: Mint Grastyán-tanítvány, a hippokampális théta új értelmezésével vált többek között híressé. Hogyan kapcsolódik elmélete Grastyán régi modelljéhez?

A Grastyántól „megörökölt” théta-viselkedéskorreláció csak egy kis alamizna volt. Azóta több hasonló fontosságú populációs aktivitást fedeztünk fel. Grastyán mes-

teremtől kapott útravaló nem tényszerű dolgokra vonatkozik. Amit tőle – és szinte csak tőle – tanultam (igykeztem), az a szemlélet, mely szükséges átfogó hipotézisek kialakításához, akkor is, amikor elég sok lépés ismeretlen. Mint egy kártyajátékban vagy a sakkban, ahol sok lépéssel előre kell gondolkozni és sok változóval kell számolni. Ebben Grastyán igazán nagy volt, és ezt a szemléletmódot a legnehezebb tanítani. Amiben talán igazán szeretném utánozni (reménytelenül), az az emberi kapcsolatrendszere. Minden vezető pozícióban levő embernek temérdek napi gondja van, melyet tételesen el kell látnia. Mégis, nem volt olyan perc Grastyán életében, amikor egy tudományos kérdéssel ne lehetett volna megszakítani, kizökkenteni (az általa utált) bürokratikus feladataiból. Az én irodám ajtaja is állandóan nyitva van munkatársaimnak. A felfedezések csak az állandó spekuláció és diskurzus közegében szülehetnek.

A(z) elektronikus levelezésen alapuló) beszélgetéseket készítette:

Pléh Csaba

NEW FACES AT THE HUNGARIAN ACADEMY

The general assembly of the Hungarian Academy of Sciences in May 7, 2001 elected some new psychologist members and some members from other professions, whose work is closely related to psychology.

The newly elected members, including external and honorary members presented in this article are: György Hunyady, Steven Harnad, Jerome Bruner, Daniel Dennett, László Lénárd and George Buzsáki. Their work is introduced through personalized interviews.